

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פרשת יתרו

יה' שבט תשע"ה
הפטרה: בשנת מות
יציאת השבת ר"ת 18:23
ימי השוכבים
גיליון 325

יציאת השבת:

17:52

ירושלים: 17:56

כניסת השבת:

16:45

ירושלים: 16:42

יתרו כהן מדין - חתן משה
הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

אחת השאלות היסודיות על פרשתנו היא: במה זכה יתרו שתקרא פרשה על שמו, ועוד פרשה מיוחדת בה עם ישראל מקבל את התורה ושומע את עשרת הדברות? יתכן וזכות היותו חותן משה עמדה לו, ויתכן שעצם הידבקותו בעם ישראל אחר שהיה כהן מדין וכומר לעבודות זרות ושונות הוכיחו קבל עם ועדה כי ה' הוא אלוקי העולם כולו ואין עוד מלבדו.

אולם לפי המצוי בפרשתנו חלק גדול מהקרייט של יתרו נוקף לעצתו של יתרו למשה בגין סדרי המשפט. האם משה לא יכל להגיע למסקנה זו בעצמו? האם לא היה בכל ישראל אדם חכם שיכל לייעץ זאת? נראה כי הסיבה לכך נעוצה במעמד הר סיני המוזכר בפרשתנו. העם רואה את משה העולה אל האלוקים ומביא משם את התורה הכתובה ופירושה שבעל פה. האם ישנו בר סמכא לפרש את התורה ואת ציוויה יותר ממשה רבנו? ודאי שלא!

ודאי בכל ריב וויכוח שהיה לא היו מוכנים הצדדים לידון בפני שום אדם מלבד משה רבנו! הם היו מוכנים לחכות אפילו חודשים ובלבד שמשה יהיה הדיין. גם משה הבין ללב העם וקיבל על עצמו את הדין להיות דיין יחיד ולדון מבוקר ועד לילה את העם. ואולם יתרו כצופה מן הצד, רואה שמצב זה לא יוכל להימשך זמן רב וכך הוא אומר למשה (שמות יח, ז): "לא טוב הדבר אשר אתה עשה. נבול תבול גם אתה גם העם הזה אשר עמך, כי כבוד ממך הדבר לא תוכל עשהו לבדך".

עצה פשוטה כזו ואמתית, יכל לתת רק יתרו, שעמד מן הצד וראה מה יכול להתפתח ממהלך שכזה. קיום העצה הזו הלכה למעשה הוכיח כי התורה כבר אינה בשמים! התורה ניתנה וכל דיין בר סמכא יכול לדון על פיה. אמנם אין להתעלם מיתרונו הברור של משה, אך יתרון זה אינו מבטל את האחרים לחלוטין, הם ידונו וישפטו לפי רמתם ורק את הדבר הגדול יביאו אל משה. לפיכך זכה יתרו ליתר פרשה בתורה ובפרשה יסודית זו של קבלת התורה.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

עשרת הדברות

בפרשה זו אנו קוראים על מעמד הר סיני בו זוכים עם ישראל לקבל את התורה.

עשרת הדברות נכתבו על שני לוחות, והן מחולקות לשתי קבוצות, חמישה ציוויים לכל אחד משני הלוחות. הקבוצה הראשונה מכילה את המצוות הקשורות לתחום שבין אדם לבוראו (בין אדם למקום), ובקבוצה השנייה מצויות המצוות שבין אדם לחברו.

המצוות שבין אדם למקום הן (שמות כ', ב'–י"ג):

אנכי ה' אלוך – הכרה במציאות אלוהים אחד ויחיד.

לא יהיה לך אלוהים אחרים על פני – איסור לעבוד כוחות אחרים או ליחס להם יכולת השפעה על הבריאה.

לא תשא את שם ה' אלוך לשוא – חובה להזהר בכבודו של שם אלוהים, לא להשבע בשמו שבועת שוא וכדומה.

זכור את יום השבת – חובת שמירת השבת, המעידה על בריאת שמים וארץ בששת ימי בראשית.

כבד את אביך ואת אמך – לכאורה זה בן אדם לחברו, אך זה אינו נכון. מצוה זו נחשבת כמצוה שבין אדם לבוראו! החובה לכבד הורים נובעת מהכרת טובה כלפי מי שטרח והשקיע את חייו בגידול ילדיו. באמצעות ההכרה בסמכות ההורים, מחנך האדם את עצמו לקבל את מרותו של בורא העולם, שהכרת הטובה כלפיו מקיפה את כל קיומנו והוויתנו.

על הלוח השני חקוקות חמש מצוות שבין אדם לחברו:

לא תרצח – איסור לרצוח אדם.

לא תנאף – שמירה על ערכי המשפחה, לדבוק בבן הזוג.

לא תגנוב – איסור גניבה. לפי הפרשנים, בגונב נפשות הכתוב מדבר. כלומר, חטיפה לצורך דרישת כופר.

לא תענה ברעך עד שקר – איסור להעיד עדות שקר בחברו.

לא תחמוד אשת רעך, בית רעך וכל אשר לרעך – איסור לחמוד, להתאווה לרכושו ולכל מה ששייך לחברו.

נתמקד באחת המצוות: לכאורה, הציווי האחרון מעורר תמיהה: מדוע מצוות לא תחמוד שייכת לתחום שבין אדם לחברו? כלום נגרם נזק כלשהו לזולת כאשר אדם אחר חומד בלבו את רכושו? מהו איפוא העוול הנעשה בתחום זה, עד שהתורה מצאה לנכון להטיל איסור על מחשבות אלו?

מכאן ניתן ללמוד על ייחודיותן של מצוות התורה. בניגוד לחוק האזרחי, ציווי התורה בתחום שבין אדם לחברו לא נועדו למטרת מניעת חיכוכים בלבד. התורה מעוניינת לחנך את האדם ולעקור מלבו את שורש הרע. גניבה, רצח ושאר הפשעים אינם מתחילים ברגע בו יוצא הפושע למשימתו. בדרך כלל האדם הופך לפושע בהדרגה, תוך כדי תהליך נפשי ממושך.

כאשר נרקמת במוחו לראשונה התוכנית לבצע פשע, הוא שוקל היטב מחשבה רעה זו, ומסלק מעל עצמו את המחסומים הנפשיים המונעים ממנו מלפגוע בזולת. ברגע שקיימת מוכנות נפשית לרצח, הופך האדם לרוצח בכח; מכאן ועד הביצוע בפועל המרחק קטן. איסור "לא תחמוד" הוא השמירה על המחסום הנפשי. איסור "לא תחמוד" מהווה בסיס איתן לקיומם של יחסים תקינים בחברה. והשלכתו המעשית הינה רבת היקף.

עיון נוסף בעשרת הדברות שכאמור נחלקות לשני חלקים, מגלה פרט מעניין נוסף:

בשתי הקבוצות מצויה מצוה שהיא רעיונית בעיקרה. בקבוצה הראשונה המצוה היא: "אנכי ה' אלוהיך", ובקבוצה השנייה: "לא תחמוד". מכאן לומדים אנו כלל גדול: מי שמשייך את תחום היחסים שבין האדם לאלוקים ללב בלבד, ואת תחום המצוות שבין אדם לחברו לעולם המעשה, אינו אלא טועה. בשני התחומים כאחד חייב להיות שילוב של מחשבה עם עשייה. העובד את אלוהיו בלבד בלבד, לא יצא ידי חובתו. גם זה השומר על יחסים טובים עם סביבתו, אולם אין הוא יודע להעריך אותה, גם הוא לא מילא את חובתו.

גם הסדר בו נכתבו עשרת הדברות מבליט את השילוב בין התחום הפנימי והמחשבתי של האדם לתחום המעשי. שתי המצוות, הראשונה והאחרונה בעשרת הדברות, שייכות לתחום הרעיוני, וביניהן נמצא תחום העשייה. המחשבה חייבת לתרום לקידום העשייה, ומאידך, על העשייה לרומם את המחשבה ולקשר אותה לבורא. קיים כאן מעגל שלעולם אינו נסגר. בתווך ניצב האדם שגם הוא לעולם אינו דורך במקום. אם זכה – הוא משתלם והולך, מתעלה ומשתפר, ואם לאו, הרי הוא נמצא בנסיגה מתמדת. עשרת הדברות מסמנות את הדרך העולה לכיוון הפסגה, לכיוון ההתקשרות לבורא, שהוא מקור הטוב והאושר כאחד.

הלכות קריאת התורה

א. העולה לתורה, עולה בדרך קצרה לו, ויורד בדרך ארוכה. ואם שני הדרכים שוות, עולה בדרך הימין, ויורד בדרך השני. ונהגין שהעולה ממתין, עד שהעולה אחריז ואומר את הברכה האחרונה, ויורד בין גברא לגברא.

ב. העולה פותח את ספר התורה, ורואה באיזה מקום יקרא, ואוחזו כך פתוח בשתי ידיו, וסוגר עיניו, ואומר ברכו את ה' המבורך, ויש לו לומר בקול כדי שישמעו כל הקהל, והם עונים ברוך ה' המבורך לעולם ועד. ואם לא שמעו הצבור את המברך, אף על פי ששמעו שהשליח צבור עונה, לא יענו עמו, אלא לאחר שסיים השליח צבור, עונים אחריז אמנ. לאחר שענו הקהל ברוך ה' המבורך לעולם ועד, חוזר העולה ואומר גם כן ברוך ה' המבורך לעולם ועד, ומברך הברכה אשר בחר וכו', ועונים הקהל אמנ, ומסלק את ידו השמאלית, ואוחז את הספר תורה בשעת הקריאה רק בימינו. הקורא קורא, והוא קורא עמו בלחש. ואין הקורא רשאי לקרות, עד שיכלה אמנ מפי הצבור, וכל הקהל יכוונו דעתם לשמוע היטב קריאת התורה. לאחר הקריאה, חוזר העולה ואוחזו גם בשמאלו, וגוללו ומברך ברכה אחרונה.

ג. אסור לאחוז את הספר תורה בעצמו ערום, אלא יאחזנו על ידי הטלית, או יאחזנו בעמודיו, ויש מחמירין, שגם בעמודים אין אוחזין ערום, אלא על ידי הטלית.

ד. העולה וגם הקורא צריכין לעמוד, ואפילו לסמוך על שום דבר אסור. משום שצריכים לעמוד באימה, דכשם שניתנה התורה באימה כך אנו צריכין לנהוג בה באימה, ורק מי שהוא אדם חלוש, יכול לסמוך קצת סמיכה כל דהו. אם הקורא בעצמו, הוא עולה לתורה, צריך שיעמוד אחר אצלו, שכשם שנתנה התורה על ידי שליח – משה רבינו עליו השלום, כך אנו צריכין לנהוג בה על ידי שליח.

ה. כיון שהתחיל הקורא לקרות, אסור לכל הקהל לדבר, אפילו בדברי תורה, ואפילו בין עולה לעולה, ואסור לצאת מבית הכנסת בשעה שקורין בתורה, אבל בין עולה לעולה יכול לצאת לצורך גדול.

ו. כשיש כהן בבית הכנסת צריכין לקרוא אותו תחלה, ואפילו אם הוא עם הארץ אלא שהוא אדם כשר, הוא קודם אפילו לתלמיד חכם, ואפילו אם הכהן רוצה למחול לא מועיל. ולאחר הכהן קורין לוי, ואם אין שם לוי, קורין את הכהן אשר עלה במקומו, ואומרים: יעמוד כהן במקום לוי.

ז. אין קורין שני אחים זה אחר זה, בין שהם מן האב בין מן האם. וכן האב עם בנו או בן בנו, אין קורין זה אחר זה משום עינא בישא ואפילו הם אומרים שאינן מקפידין, ואפילו האחד הוא אחרון והשני מפתיר. ודוקא בשבת שאין מוציאין ספר תורה אחר למפתיר, אבל כשמוציאין ספר תורה אחר למפתיר מותר, וכן אם המפתיר אינו בר מצוה מותר. ובכל אלו אם קראוהו וכבר עלה לא ירד. ובשני אחים רק מן האם, והאב עם בן בנו אם קראוהו, אפילו עדיין לא עלה יעלה, ובמקום הצורך יש להתיר באלו אפילו לכתחילה לקוראם זה אחר זה.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0577788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה ציטרון הייז. היה יצחק שושן הייז. שרה בת שמחה הייז. יצחק אילוז הייז. מרים יהודה הייז. ציפורה ויהושע לוי הייז. ביבה אלימלך הייז. ישי הלוי הייז. אורי חיים רווח הייז. עזר בן עישה הייז. תניקה בת עזיזה הייז. אלגרה בת ג'אן הייז. מול בת ענולה הייז. פנחס ורחמי הייז. הראל בן אביגיל הייז. אילנה בת סליחה הייז. ישי ורחל לוי הייז. חנה בת זוהרה הייז.

להחזרת נעדר: צה"ל ושבויי ובהם: גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הייז.

לעילוי נשמות הנעדרים: אייל יפרח הייז, גיל-עד שעאר הייז, נפתלי יעקב פרנקל הייז. ולענין אורון שאול הייז וחללי מבצע צוק איתן.

לעילוי נשמת: הרב מרדכי אליהו זצ"ל. רבי מסעד מלול זצ"ל. הרב שלמה צדף זצ"ל. רבי יעקב ששן זצ"ל. יונה ונה זצ"ל. ברכה ספן זצ"ל. נחום זצ"ל. נסים כהן זצ"ל. ספר נסים זצ"ל. נחמה שמעון בת חזאת זצ"ל. מנחם לוי זצ"ל. אסתר בת תרצה זצ"ל. אסתר חיה זצ"ל. דנה פנח זצ"ל. הרב אברהם צוקמן זצ"ל.

מרדכי ומשה בני לאה מרדכי זצ"ל. אליהו בת פריחה זצ"ל. תירצה ונחמן זצ"ל. ישראל אברהם נתן בן מלכה זצ"ל. אסתר בת זוהרה זצ"ל. אסתר ונעבר נחום זצ"ל. ישראל בן שושנה זצ"ל. יצחק בן מול מרדכי זצ"ל. רובי בן שלום צעדי זצ"ל. מרים ונענו זצ"ל. עזיזה עמנו זצ"ל. יצחק ועמרם אטיאס זצ"ל. נסים בן חנה זצ"ל. שמעון אבוסבול זצ"ל. יצחק ולאה אסטרנו זצ"ל. רות יעקב זצ"ל. חיה רחל לוי זצ"ל. אליהו טויטו זצ"ל. נעימה בת מגדור זצ"ל. שמחה אילוז זצ"ל. ראובן אלון בן נחמה זצ"ל. סוליקה שושן זצ"ל. לאה מרדכי זצ"ל. זוהרה בת נח זצ"ל. עליזה כהן זצ"ל. ר' חיים אהרנה זצ"ל. אהרן זקן זצ"ל. אורי אורן מועלם זצ"ל. ישראל בן נחמה זצ"ל. חיה חגי זצ"ל. חיה חסדברג זצ"ל. עמוס דמרי זצ"ל. רבי חיה חסדברג זצ"ל. יעקב ונחמן זצ"ל. עזיזה דהן זצ"ל. יוסף הכהן זצ"ל.

ולענין הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שונדר, שושנה רוז, רפאל פריץ, וציעליה צילה לבית משפחת ציטרון הייז.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה